

ЗНАЧИМИ ФИЗИЧЕСКИ И ИНТЕЛЕКТУАЛНИ КАЧЕСТВА ЗА СПЕЦИАЛИСТИ В МИННО-ДОБИВНАТА ПРОМИШЛЕНОСТ

Иванка Ставрева

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София; vania.stavreva@abv.bg

РЕЗЮМЕ. В съвременния интензивен начин на живот все по-често говорим за хора, които имат по-добри качества за една или друга дейност. Те се открояват не само по академичната си подготовка, а с наличие на физически, интелектуални и личностни черти на характерите им. В своята книга „Професиология“ К. Спасов (2004) изтъква необходимостта от наличие на такива качества, които са специфични за всяка дейност. Не правят изключение и дейностите в миннодобивното производство. Важността на това се потвърждава от реализиран проект на Националната служба по заетостта (сега Агенция по заетостта) и Министерството на труда и социалните грижи от страна на България и Федералната служба по заетостта на Германия през 1994 г. По този проект се изработват професиограми за най-често срещаните професии в България. Между тях попадат и професии, за които МГУ „Св. Иван Рилски“ обучава специалисти.

SIGNIFICANT PHYSICAL AND INTELLECTUAL QUALITIES FOR SPECIALISTS IN THE MINING INDUSTRY

Ivanka Stavreva

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia, vania.stavreva@abv.bg

ABSTRACT. In the modern and intensive lifestyle that we live today, far more frequently people that have better qualities for certain activities are most wanted. They stand out not only with their academic abilities, but with the presence of physical, intellectual and personality traits of their characters. In his book "Profesiology" K. Spassov (2004) highlights the need to have such qualities that are specific to each activity. Activities in the mining production are not an exception. The importance of this project is confirmed by realized project of the National Employment Service (now the Employment Agency) and the Ministry of Labour and Social Affairs of Bulgaria and the Federal Employment Agency of Germany in 1994. In this project are made job analysis of the most common professions in Bulgaria. Among them are professions that UMG "St. Ivan Rilski" educates specialists.

„Професиология“-та е сравнително нова наука, занимаваща се с професионалната ориентация и необходимите качества за изграждане на добре подготвена в професионално отношение личност. Професионалното развитие, наравно с любовта и семейството Спасов (2004) определя като „двете най-значими и с дълготраен ефект събития в живота на човека“. Авторът посочва, че пригодността на човек към дадена професия има много обобщено съдържание, изразяващо се не само в знания и умения, а и в наличието на:

- физически качества;
- дееспособност (работоспособност);
- нервно-психически качества - характеризиращи

едни от най-важните страни на пригодността на хората за определена професия. Към тях той отнася вниманието, съобразителността, паметта, правилното логическо мислене и реактивността. Някои от индикаторите, с които се измерват тези качества са интензивност и устойчивост на вниманието, бързина на реакцията, максимална честота на движенията с ръка, сърчност на пръстите, статичен тремор, равновесна устойчивост и др.;

- определени черти на характера – уравновесеност, зрялост, способност за справяне със стреса, упоритост, търпеливост, толерантност, чувство за хумор и много други. Авторът твърди, че системата от психо-физически качества се формира и развива продължително време, почти през целия живот (Спасов, 2004).

Оценка за важността на темата е и немско-български проект, стартирал през 1994 година с цел разработване на професиограми за най-често срещаните професии в България към Центъра за професионално развитие и ориентация (с директор Пл. Суруджийски, ръководител на проекта) към Националната служба по заетостта (преименувана по късно в Агенция по заетостта) и Министерството на труда и социалните грижи от българска страна, съвместно с помощта на Федералната служба по заетостта на Германия (седалище в Нюрнберг). В тези професиограми наред с всички изисквания към професиите специалистите от немската и българската страна посочват и необходимите за тях физически, психически и личностни качества. В този проект са изработени професиограми и за инженерите, работещи в миннодобивната промишленост (Информационни папки М-002; М-007, 1996).

Целта на проучването е да се изследват професиограмите и се установят необходимите двигателни и психически качества за специалистите в миннодобивната промишленост и кои от тях са най-значими.

Методика

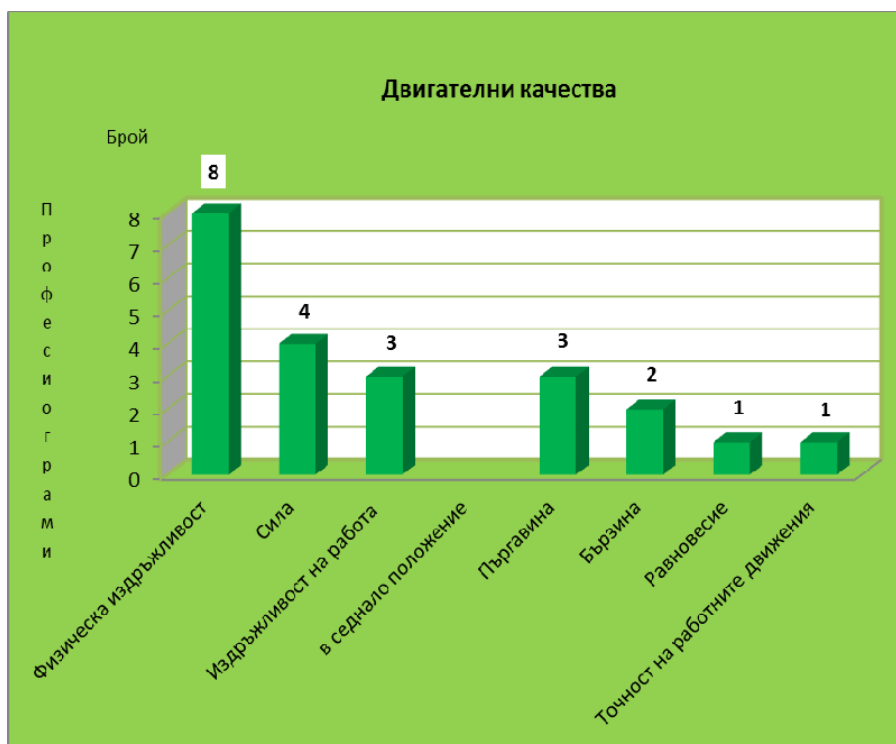
Изследването е проведено през 2013/2014 година. Извършено е предварително проучване, анализ и обобщаване на специализираната научно-методична литература за установяване на източниците (професиограмите) за професиите в България. Анализирани са съдържанието на 8 папки, включващи професиограми на специалности, за които се провежда обучение в Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ (<http://mgu.bg/>). Изработихме таблици, в които са систематизирани всичките необходими качества за упражняване на професиите.

За да разкрием кои са най-значимите качества за професията, използвахме методът контент-анализ. Срещу

всяко посочено качество за съответната инженерна специалност е отбелязано в точки броя на повторемостта му в изследваните достъпни професиограми (Ставрев, С., В. Цветков, 2011; Ставрев, С., 2013).

Анализ на резултатите

Изследвайки съдържанието на професиограмите, установихме необходимите качества за професията-двигателни и психически. На фиг.1 са показани значимите за специалистите двигателни качества и броя повторения в осемте достъпни професиограми. Общо са посочени седем качества-кондиционни и координационни.

Фиг.1. Двигателни качества, необходими за специалисти, работещи в миннодобивната промишленост

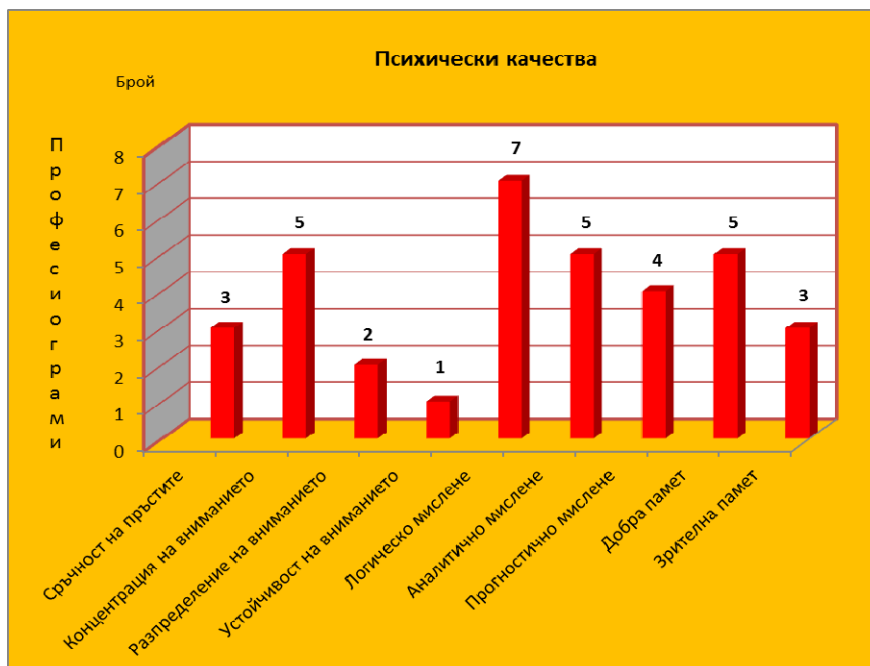
Важно е да отбележим, че физическата издръжливост е посочена като необходима за професията във всички разглеждани професиограми. На второ място по значимост се откроява качеството сила, посочено в четири специалности. Следват качествата физическа издръжливост на работа в седнало положение и пъргавината, които се изискват в три от професиограмите. Специалистите са посочили като необходими качества бързината (2), равновесието и точността на работните движения по веднъж.

При анализиране на папките-професиограми се установиха и значителен брой (10) психически качества (психомоторни-1 и интелектуални-9), важни за специалистите от миннодобивната промишленост. На фиг.2 са

показани тези качества и броят посочвания в осемте професиограми като необходими.

Най-значимо се открии качеството логическото мислене, посочено в 7 от професиограмите. Концентрацията на вниманието, оперативното и аналитично мислене, както и добрата памет са определени като необходими в 5 от осемте професиограми. С 4 посочвания е прогностичното мислене, а с 3 споменавания като важни качества са концентрацията на вниманието и зрителната памет. Разпределението на вниманието е посочено като значимо при 2 от специалностите, а устойчивостта на вниманието е важна за специалиста по индустриален мениджмънт.

От така разгледаните и анализирани източници стигаме до следните

Фиг.2. Психически качества (психомоторни и интелектуални), необходими за специалисти, работещи в миннодобивната промишленост.

Изводи

1. Двигателните (кондиционни и координационни качества) са необходими за упражняване на професии в миннодобивния отрасъл. Най-значимо се откроява качеството физическа издръжливост, следвано от качеството сила.

2. От психическите качества (психомоторни и интелектуални) най-значимо е качеството логическо мислене, следвано от качествата концентрация на вниманието, оперативното и аналитично мислене, както и добрата памет.

3. С подходящи средства и методи на физическото възпитание, както и подбрани спортове може да се работи за подобряване на качествата, необходими за специалистите от минно-добивната промишленост.

Литература

- Спасов, К. *Професиология, наука и практика за професията и квалификацията*. С., ЕТ "Апис-Ромил Колев", 2004. 39-39 с.
- Ставрев, С., 2013, *Установяване и развиване на референтните психофизически качества, произтичащи от професиограмата на икономистите*, С., Дисертация, НСА. 50-51 с.
- Ставрев, С., В. Цветков, 2011. *"Двигателни качества и психологически характеристики, необходими за практикуване на икономически професии"*. С., Спорт и наука, Извънреден брой 2. 55-58 с.
- Информационна папка М-002, 1996. *Маркшайдер (код 2146)*. Национална служба по заетостта, Център за информационно-издателска дейност. Б1 с.
- Информационна папка М-007, 1996. *Минен инженер (код 2146)*. Национална служба по заетостта, Център за информационно-издателска дейност. Б1 с.
- <http://www.mgu.bg>

Статията е рецензирана от проф. Йордан Иванов и препоръчана за публикуване от кат. „Физическо възпитание и спорт“.